

Inventarisatie verkorte bol-opleidingen op niveau 4

Colofon

Titel Inventarisatie verkorte bol-opleidingen op niveau 4
Auteurs Regina Petit, Jan Neuvel en Wil van Esch
Datum 18 april 2011

ecbo 's-Hertogenbosch
Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch
T 073 687 25 00
F 073 612 34 25
www.ecbo.nl

ecbo Utrecht
Postbus 19194
3501 DD Utrecht
T 030 296 04 75
F 030 636 04 31
www.ecbo.nl

© ecbo 2011

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, op welke andere wijze dan ook, zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
2 Aanpak	9
2.1 Inventarisatie van verkorte bol-opleidingen op niveau 4	9
2.2 Inventarisatie van het totale aanbod aan bol-opleidingen op niveau 4	10
3 Resultaten nominale opleidingsduur	11
3.1 Een globaal beeld	11
3.2 Specificatie per sector	12
3.3 Toelatingseisen	16
4 De feitelijke opleidingsduur: enkele resultaten	19

Samenvatting

Ten behoeve van de discussie over het verkorten van mbo-opleidingen niveau 4, zoals voorgesteld door de minister van OCW in het Actieplan mbo *Focus op vakmanschap 2011-2015*, heeft het Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ecbo) een overzicht gemaakt van de nominale opleidingsduur van niveau 4-opleidingen die in 3 jaar of korter worden aangeboden (verkorte opleidingen). Het onderwijsnummerbestand (DUO) is gebruikt om het totale aanbod aan niveau 4-opleidingen in kaart te brengen.

De 66 bekostigde mbo-instellingen verzorgden in het schooljaar 2008-2009 tezamen 1.570 opleidingen¹ op niveau 4 met een instroom van vmbo'ers en havisten. De meeste opleidingen hebben een nominale studieduur van 4 jaar, bijna 350 opleidingen (22%) worden verkort aangeboden, waarvan het merendeel in 3 jaar. Opleidingen met een nog kortere duur zijn vooral bedoeld voor leerlingen met een havo-diploma.

De verkorte opleidingen zijn niet gelijkelijk verdeeld over instellingen en sectoren. Van de 66 instellingen bieden er 46 verkorte opleidingen aan (70%). In vakscholen en met name in agrarische opleidingscentra (aoc's) zien we heel weinig verkorte opleidingen. Dat hangt samen met het aanbod in de sectoren. De sector Landbouw kent nauwelijks verkorte opleidingen (namelijk niet meer dan 4 op een totaal van 141) en ook in de sector Techniek komen ze verhoudingsgewijs weinig voor (22 op een totaal van 337). De sector Economie & Handel biedt de meeste verkorte opleidingen aan (166 van de 386), wat neerkomt op bijna de helft van alle verkorte opleidingen. Relatief veel verkorte opleidingen vinden we ook in de sector Zorg & Welzijn (89 van de 363), waarmee die sector een kwart van alle verkorte opleidingen aanbiedt.

Verkorte opleidingen met een nominale duur van 2 jaar (soms 1 jaar) zijn vooral bedoeld voor gediplomeerde havisten. Voor toelating tot veel andere verkorte opleidingen (3 jaar) worden extra eisen gesteld aan vmbo'ers of havisten met een overgangsbewijs van havo 3 naar havo 4. Alleen de sector Economie & Handel kent relatief veel 3-jarige opleidingen waar geen extra toelatingseisen worden gesteld, anders dan die normaal al gelden in de overgang van vmbo naar mbo.

Analyse van het onderwijsnummerbestand laat zien dat het leerlingen uit de theoretische leerweg gemiddeld 3,7 schooljaren kost om het diploma van een niveau 4-opleiding te halen. Voor leerlingen uit de sectoren Economie & Handel en Zorg & Welzijn is dat iets lager (3,6), voor leerlingen uit de sector Techniek en Landbouw iets hoger (4,0 tot 4,1 schooljaren). Dat verschil weerspiegelt deels het verschil in het aanbod aan verkorte opleidingen in die sectoren. Ruim de helft van de leerlingen uit de theoretische leerweg haalt het diploma in 4 jaar en ruim 10% doet er 5 of 6 jaar over.

De feitelijke studieduur ligt hoger als leerlingen uit de andere leerwegen van het vmbo in de berekeningen worden meegenomen. Dan moet rekening worden gehouden met een gemiddelde duur van ruim 4 jaar en doet ruim een kwart er 5 of 6 jaar over.

¹ Het aantal opleidingen is hier niet hetzelfde als het aantal verschillende crebonummers. Een crebonummer dat op meer instellingen wordt aangeboden telt evenzoveel keer mee als het aantal instellingen waar het voorkomt. Dat geldt ook voor de verkorte opleidingen. Het aantal opleidingen komt dus hoger uit dan het aantal crebonummers.

1 Inleiding

Begin dit jaar heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) het Actieplan mbo *Focus op vakmanschap 2011-2015* uitgebracht. Een van de voorgenomen maatregelen is om de nominale opleidingsduur van opleidingen op niveau 4 terug te brengen van 4 naar 3 jaar met mogelijk een uitzondering voor opleidingen in de sector Techniek.

Bekend is dat er verkorte opleidingen op niveau 4 zijn, zoals versnelde trajecten voor aansluitende studies in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en hoger beroepsonderwijs (hbo). Om hoeveel opleidingen het gaat, in welke sectoren ze voorkomen, of ze breed voorkomen (alle of meeste instellingen) en of er extra toelatingseisen worden gesteld is niet bekend. De MBO Raad heeft te kennen gegeven in het kader van de bespreking van het Actieplan mbo in de Tweede Kamer behoefte te hebben aan zo'n overzicht.

Naar aanleiding van een door ecbo opgesteld onderzoeksplan om juist informatie te verzamelen die van belang is voor de discussie over het Actieplan heeft de MBO Raad contact opgenomen met ecbo om versneld een overzicht op te stellen van bestaande verkorte opleidingen. In deze notitie wordt dat overzicht gepresenteerd. Gegevens komen uit een lopend onderzoek van ecbo naar alternatieve opleidingen en routes in het mbo en uit een selectie van het onderwijsnummerbestand (beschikbaar gesteld door DUO). Het onderwijsnummerbestand is gebruikt om een beeld te kunnen geven van de omvang van verkorte opleidingen in relatie tot het totale aanbod.

In deze notitie geven we eerst kort aan hoe we de inventarisatie hebben uitgevoerd. Daarna geven we een overzicht van de verkorte opleidingen. Naast een globaal beeld geven we een specificatie per sector met de opleidingsduur (1-, 2- en 3-jarige opleidingen). De toelatingseisen voor de verkorte opleidingen beschrijven we in een aparte paragraaf. Ten slotte is een korte notitie toegevoegd van de feitelijke studieduur waarin vmbo-leerlingen het diploma niveau 4 halen. Daarin is apart aandacht besteed aan vmbo'ers met de meest gunstige kenmerken, namelijk de leerlingen uit de theoretische leerweg (tl).

2 Aanpak

2.1 Inventarisatie van verkorte bol-opleidingen op niveau 4

In het kader van het project 'Versnelling in het mbo' zijn tussen september en november 2010 de websites van 66 mbo-instellingen doorzocht op alternatieve opleidingen en routes. Daartoe behoren opleidingen uit de beroepsopleidende leerweg (bol) op niveau 4 met een aangegeven opleidingsduur van 3 jaar of korter. We zullen die opleidingen aanduiden als verkorte opleidingen. Niet meegerekend zijn opleidingen met een verkorting van de nominale studieduur van 4 jaar op grond van procedures zoals EVC (erkenning verworven competenties), vrijstellingen² en stapelen. Ook opleidingen met een mogelijkheid voor individuele deelnemers om de opleiding in een versneld tempo te doorlopen zijn buiten beschouwing gelaten.

Eenzelfde opleiding (zelfde crebo) die door eenzelfde instelling zowel 4-jarig als 2- of 3-jarig wordt aangeboden, is als een verkorte opleiding meegenomen. Van de verkorte opleidingen zijn ondermeer de volgende gegevens geregistreerd:

- mbo-instelling;
- naam van de opleiding;
- duur van de opleiding;
- toelatingseisen.

De verkorte opleidingen zijn op twee manieren geclassificeerd: naar nominale opleidingsduur en naar sector. De indeling naar opleidingsduur is als volgt:

- 1 jaar (1 jaar);
- 2 jaar (1,5 tot 2 jaar);
- 3 jaar (2,5 tot 3 jaar).

De gebruikte sectorindeling is:

- Economie & Handel;
- Horeca & Toerisme;
- Techniek;
- ICT & Media (Grafisch);
- Zorg & Welzijn;
- Sport;
- Landbouw;
- Overig.

² Een onderdeel van het ITS-onderzoek naar flexibiliteit in het mbo (Kuijk, J. van, Vrieze, G., Peek, S. & Smit, F. (2010). *Flexibiliteit in het mbo: remmers en trekkers*. 's-Hertogenbosch/Utrecht: Expertisecentrum Beroepsonderwijs) betreft een survey waarin gegevens zijn verzameld over 226 opleidingen. Onderzocht is ondermeer de vraag in hoeverre vrijstellingen tot een verkorting van de studieduur leiden. Van de 100 respondenten die de vraag over studieduurverkorting hebben beantwoord, geven zo'n 3 op de 10 aan dat bij de onder hen ressorterende opleidingen geen verkorting kennen. Er worden vooral organisatorische redenen genoemd. 'Het leerstofjaarklassensysteem werkt daarbij vaak als dwangverband'. Bij zo'n 2 op de 10 respondenten is daadwerkelijk sprake van verkorting, bij circa de helft is verkorting mogelijk, maar wordt die niet geëffectueerd. Van de gevallen waarin er daadwerkelijk wordt verkort, weten de onderzoekers niet voor hoeveel leerlingen/deelnemers dit geldt. Onbekend is ook hoe groot de omvang van de verkorting van de studieduur is.

Tot de categorie 'Overig' zijn opleidingen gerekend van enkele instellingen die de mogelijkheid van verkorting wel aangeven, maar de opleidingen niet bij naam of crebo vermelden op hun website.

2.2 Inventarisatie van het totale aanbod aan bol-opleidingen op niveau 4

Naast de inventarisatie van de verkorte opleidingen is voor de bol het totale aanbod aan opleidingen op niveau 4 bepaald. Gebruik is gemaakt van het onderwijsnummerbestand (DUO) voor alle deelnemers die in 2008 (oktobertelling 2008) voor het eerst stonden ingeschreven in het mbo (bol) en het schooljaar ervoor onderwijs volgden in het vmbo of op het havo (klas 3, 4 of 5).

Overeenkomstig de telwijze voor verkorte opleidingen is het totale aanbod aan bol-opleidingen op niveau 4 geoperationaliseerd als alle combinaties van mbo-instellingen en crebo's met een of meer deelnemers op 1 oktober 2008 die het schooljaar ervoor onderwijs volgden in het vmbo of op het havo. Bij voorbeeld: eenzelfde opleiding (crebo) die op 10 instellingen op 1 oktober 2008 een of meer deelnemers telde, is in de telling 10 keer meegenomen.

Alle opleidingen zijn eerst omgezet naar de indeling in hoofddomeinen en vervolgens naar de indeling die voor de verkorte opleidingen is gebruikt.

Voor elke sector is dus het totale aanbod aan bol-opleidingen op niveau 4 vastgesteld alsook het totale aanbod aan verkorte opleidingen op niveau 4 zoals vermeld op de websites van alle bekostigde mbo-instellingen. Waarschijnlijk is dat een (lichte) onderschatting, omdat we aanwijzingen hebben dat sommige verkorte trajecten, met name gezamenlijke trajecten van mbo en hbo, niet altijd op de websites staan vermeld.

3 Resultaten nominale opleidingsduur

3.1 Een globaal beeld

In totaal zijn in het schooljaar 2008-2009 door de 66 bekostigde mbo-instellingen 1.570 bol-opleidingen op niveau 4 aangeboden. Dat wil zeggen, dat er op 1 oktober 2008 in die opleidingen deelnemers stonden ingeschreven die het jaar ervoor op het vmbo of het havo onderwijs hadden gevolgd. Het aantal verkorte opleidingen in het schooljaar 2010-2011 komt uit op 346. Dat betekent dat 22% van alle aangeboden opleidingen verkort wordt aangeboden en ruim driekwart dus een nominale opleidingsduur van 4 jaar kent. Zoals hierboven aangegeven is dat aantal van 346 een ondergrens. Vermoedelijk komt dat aantal dus (iets) hoger uit.

Van 100 van die 346 opleidingen, hoofdzakelijk opleidingen met een duur van 3 jaar, is niet expliciet op de websites vermeld dat het een verkorte opleiding betreft. De betreffende instellingen beschouwen de studieduur van 3 jaar voor die opleidingen kennelijk als regulier.

In totaal bieden 46 van de 66 mbo-instellingen (70%) verkorte opleidingen aan. Zo'n 30% van de instellingen kent dus geen aanbod aan verkorte opleidingen. Tussen type mbo-instellingen (roc, aoc en vakschool) zijn er duidelijke verschillen. Van de 43 roc's hebben er 39 (93%) een of meer verkorte opleidingen, terwijl 6 van de 11 vakscholen (55%) zo'n aanbod kennen en slechts 1 van de 12 aoc's (8%). We zullen nog zien dat die verschillen sterk samenhangen met de sectoren. Een overzicht per sector is opgenomen in tabel 3.1.

De verhouding tussen het aantal instellingen met een aanbod van bol-opleidingen op niveau 4 en een aanbod aan verkorte opleidingen loopt uiteen van 15 tot 17% (Techniek, Sport en Landbouw) tot 81% (E&H). Er zijn dus relatief weinig instellingen met verkorte opleidingen in de sectoren Techniek, Sport en Landbouw. Van de 42 mbo-instellingen die in de sector Techniek bol-opleidingen op niveau 4 aanbieden aan instromers vanuit het vmbo of het havo hebben er slechts 7 een of meer verkorte opleidingen. Dat staat in een duidelijk contrast met het aanbod in de sector Z&W, waar ongeveer de helft van de instellingen (24 van de 42) en met name met het aanbod in de sector E&H waar 34 van de 42 instellingen die opleidingen E&H aanbieden verkorte trajecten kent.

Tabel 3.1 Aanbod verkorte opleidingen uitgesplitst naar sectoren*

<i>Sectoren</i>	<i>Instellingen</i>			<i>Opleidingen</i>		
	<i>Totaal instellingen met niveau 4-opleidingen</i>	<i>Totaal instellingen met verkorte opleidingen</i>		<i>Totaal opleidingen op niveau 4</i>	<i>Totaal verkorte opleidingen</i>	
	<i>Aantal</i>	<i>Aantal</i>	<i>%</i>	<i>Aantal</i>	<i>Aantal</i>	<i>%</i>
Economie & Handel (E&H)	42	34	81	386	166	43
Horeca & Toerisme (H&T)	34	11	32	137	24	18
Techniek	42	7	17	337	22	7
ICT en Media (IT&Media)	45	15	33	182	31	17
Zorg & Welzijn (Z&W)	42	24	57	363	89	25
Sport	25	4	16	27	6	22
Landbouw (Groen)	13	2	15	141	4	3

* Opleidingen die als 'Overig' zijn geclassificeerd zijn niet in de tabel opgenomen.

Een weerspiegeling van de verschillen op instellingsniveau vinden we als we naar de opleidingen kijken. In het aanbod aan opleidingen vinden we nauwelijks verkorte opleidingen in de sector Landbouw (4 van de 141; 3%) en in de sector Techniek (22 van de 337; 7%). Daar staat tegenover dat in de sector E&H 166 van de 386 opleidingen (43%) verkort worden aangeboden. In de overige sectoren ligt dat percentage verkorte opleidingen ruwweg rond de 20% van het totale aanbod.

Van alle gevonden verkorte opleidingen behoort bijna de helft (49%) tot de sector E&H en ruim een kwart (26%) tot de sector Z&W. De sector Techniek met ruim 20% van alle bol-opleidingen op niveau 4 telt niet meer dan 6% van alle verkorte opleidingen. Ongeveer 10% van alle opleidingen vinden we in de sector Landbouw, terwijl het percentage verkorte opleidingen in die sector niet meer dan 1% van alle verkorte opleidingen uitmaakt.

Bij 89 verkorte opleidingen is sprake van een 'mbo-hbo-traject', waarbij de verkorting plaatsvindt bij het volgen van een specifieke combinatie van een mbo- en hbo-opleiding. Dit geldt voor 50 opleidingen in de sector E&H, 14 opleidingen in de sector Z&W, 8 opleidingen in de sector ICT & Media, 3 in de sector Sport en 5 in de categorie 'Overige opleidingen'.

Die resultaten maken duidelijk dat de spreiding van verkorte opleidingen over de verschillende sectoren sterk verschilt. Eigenlijk kennen slechts twee sectoren een redelijk breed aanbod aan verkorte opleidingen, namelijk E&H en in mindere mate Z&W.

Hieronder zullen we zien dat de meeste verkorte opleidingen een nominale opleidingsduur van 3 jaar hebben. Bol-opleidingen op niveau 4 met een opleidingsduur van 1 jaar komen nauwelijks voor.

3.2 Specificatie per sector

In deze paragraaf geven we een gedetailleerder beeld van de verkorte opleidingen. Per sector wordt gekeken naar het aanbod aan verkorte opleidingen met een duur van 1, 2 of 3 jaar. De nominale duur is steeds als volgt afgerond: 1½ jaar → 2 jaar en 2½ jaar → 3 jaar. Opleidingen waarvan de duur op de websites stond aangegeven als 3½ jaar zijn buiten beschouwing gelaten.

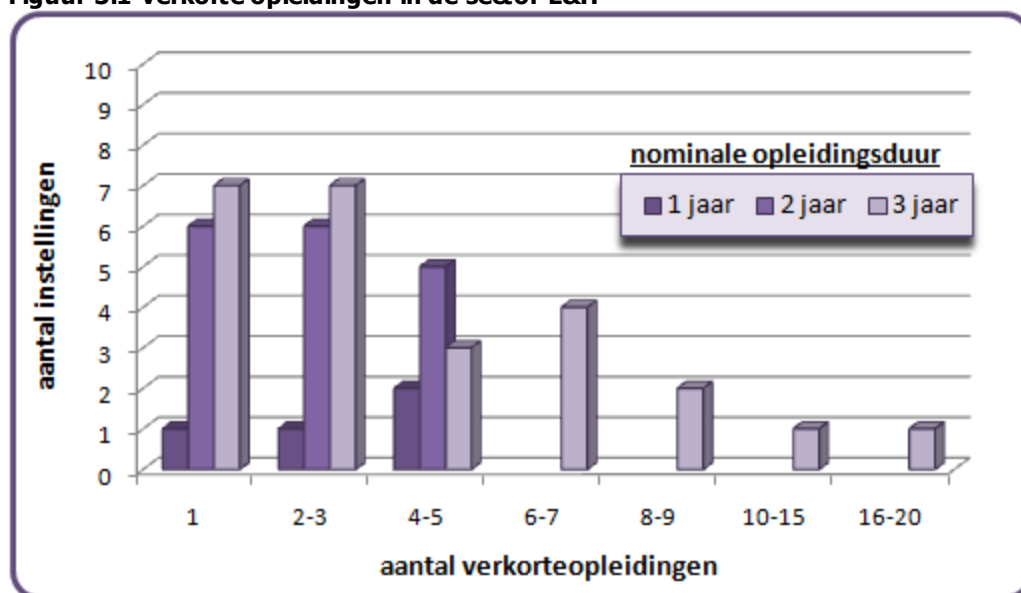
De resultaten worden gepresenteerd in grafieken. Het aantal verkorte opleidingen voor opleidingen met een nominale duur van 1, 2 of 3 jaar zijn apart onderscheiden. Uit de grafieken is niet af te lezen hoe groot het aanbod aan verkorte opleidingen per instelling is. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat een instelling 1 opleiding met een duur van 1 jaar aanbiedt, 3 opleidingen met een duur van 2 jaar en 7 opleidingen met een duur van 3 jaar.

De sector Economie & Handel

Een overzicht van het aanbod aan verkorte opleidingen in de sector Z&W is opgenomen in figuur 3.1.

Voor de sector E&H zijn in het schooljaar 2008-2009 54 verschillende crebo's van bol-opleidingen op niveau 4 gevonden met instromers uit het vmbo of het havo. Als voor elke opleidingsduur het grootste aantal opleidingen wordt genomen, is uit figuur 3.1 af te leiden dat er geen enkele instelling is met een aanbod van meer dan 30 verkorte opleidingen (5 van 1 jaar, 5 van 2 jaar en 20 van 3 jaar).

Figuur 3.1 Verkorte opleidingen in de sector E&H

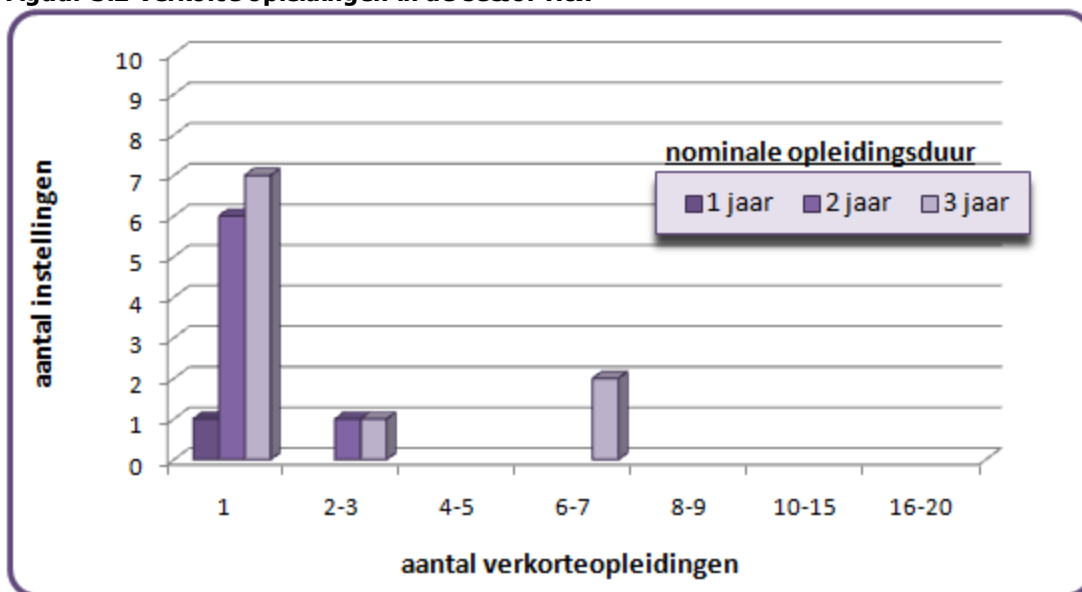
Figuur 3.1 laat zien dat er in de sector E&H nauwelijks bol-opleidingen op niveau 4 met een nominale duur van 1 jaar worden aangeboden. Dat aantal ligt rond de 15. Ook het aantal opleidingen met een duur van 2 jaar is beperkt. Er is geen enkele instellingen die meer dan 5 van dergelijke opleidingen aanbiedt. In totaal ligt dat aantal rond de 45. Opleidingen met een nominale duur van 3 jaar komen verreweg het meest voor.

In ieder geval maakt figuur 3.1 duidelijk dat het aanbod aan verkorte opleidingen sterk uiteenloopt tussen instellingen. Aan de ene kant zijn er instellingen die hooguit 1 of enkele verkorte opleidingen aanbieden, maar aan de andere kant zijn er in ieder geval instellingen waar dat aanbod minimaal uitkomt tussen de 16 en 20 verkorte opleidingen. Van oudsher kent de sector E&H al opleidingen met een nominale duur van 3 jaar.

De sector Horeca & Toerisme

De verkorte opleidingen voor de sector H&T zijn opgenomen in figuur 3.2. In totaal zijn er 23 bol-opleidingen (crebo's) op niveau 4 in deze sector.

Figuur 3.2 Verkorte opleidingen in de sector H&T

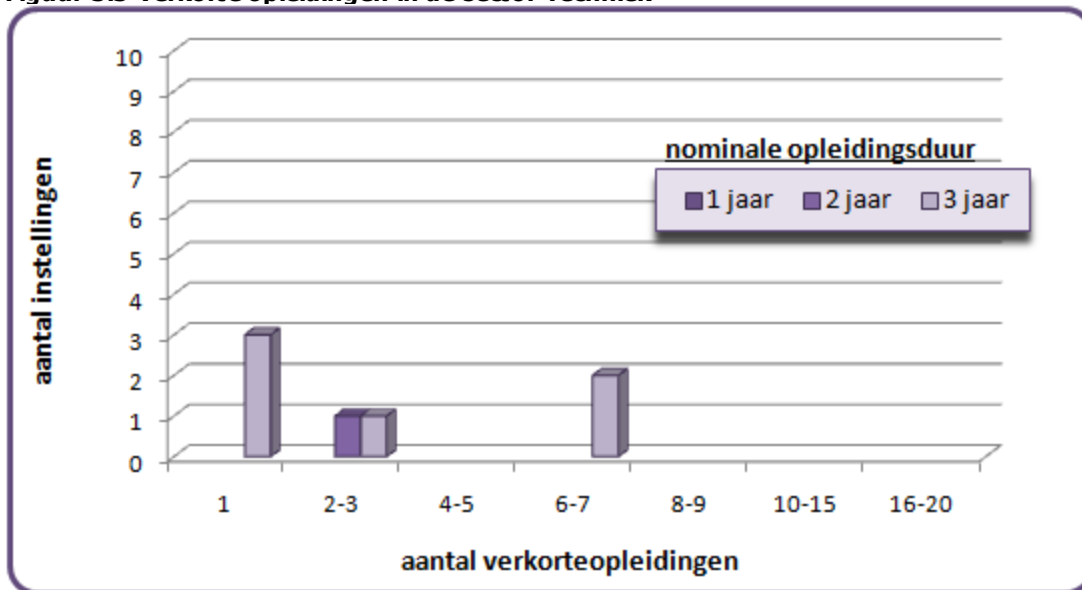

Er is slechts 1 instelling die een bol-opleiding op niveau 4 met een nominale duur van 1 jaar aanbiedt. Het aantal opleidingen dat in 2 jaar kan worden gedaan blijft onder de 10 steken. In totaal zijn er 11 instellingen, zo zagen we hiervoor, met verkorte opleidingen in deze sector. In de meeste van die instellingen gaat het dus hooguit om enkele van de 23 opleidingen in deze sector die verkort worden aangeboden. In 1 instelling komt dat aantal in de buurt van de 10.

De sector Techniek

De sector Techniek telt 90 verschillende crebo's voor bol-opleidingen op niveau 4. Figuur 3.3 maakt duidelijk dat er geen enkele instelling ook maar in de buurt komt van eenzelfde aantal verkorte opleidingen.

Figuur 3.3 Verkorte opleidingen in de sector Techniek

Hiervoor bleek dat er in 7 instellingen bij elkaar 22 verkorte opleidingen worden aangeboden. Opleidingen met een nominale duur van 1 jaar komen helemaal niet voor en slechts een paar opleidingen met een duur van 2 jaar. In 5 van de 7 instellingen met verkorte opleidingen beperkt dat aantal zich tot hooguit 3. Opmerkelijk is dat er toch 2 instellingen zijn die 6 of 7 verkorte opleidingen aanbieden.

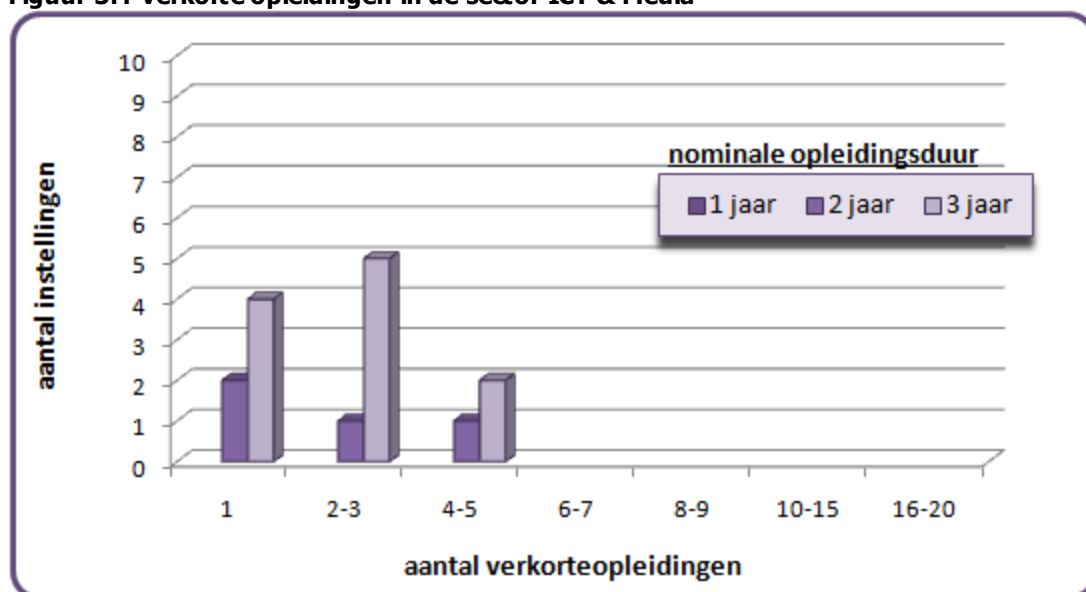
De sector ICT & Media

De sector ICT & Media kent 35 bol-opleidingen (crebo's) op niveau 4. In figuur 3.4 is te zien hoe de verkorte opleidingen verdeeld zijn.

Opleidingen met een duur van 1 jaar komen niet voor, terwijl een paar instellingen 1 tot hooguit 5 opleidingen met een nominale duur van 2 jaar aanbieden. Het merendeel van de verkorte opleidingen valt in de categorie met een nominale duur van 3 jaar.

Deze sector telt in totaal 15 instellingen met 31 verkorte opleidingen. Van een breed aanbod van verkorte opleidingen is geen sprake als we de 35 crebo's vergelijken met de aantallen in figuur 3.4. Er zijn maar een paar instellingen waar het aantal verkorte opleidingen meer dan 5 bedraagt.

Figuur 3.4 Verkorte opleidingen in de sector ICT & Media

De sector Zorg & Welzijn

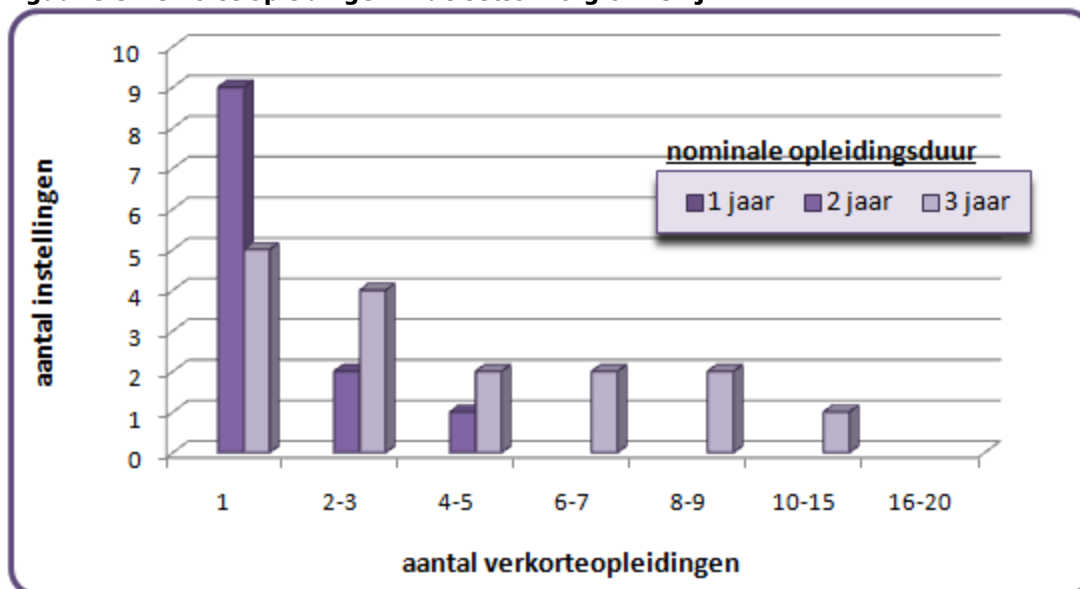
De sector Z&W heeft 30 crebo's voor opleidingen op niveau 4 waarin vmbo'ers en/of havisten in het schooljaar 2008-2009 zijn ingestroomd. De verdeling van de verkorte opleidingen is weergegeven in figuur 3.5. Het gaat in totaal om 24 instellingen met 85 verkorte opleidingen.

Opleidingen met een nominale duur van 1 jaar komen niet voor in de sector Z&W. Wel zijn er 12 instellingen die een of meer opleidingen aanbieden die in 2 jaar kunnen worden afgerond. In totaal gaat het om ongeveer 20 van de 85 verkorte opleidingen in deze sector.

Ruim driekwart van de verkorte opleidingen wordt met een nominale duur van 3 jaar aangeboden. Opvallend is de spreiding in het aantal verkorte opleidingen per instelling. Er

zijn dus instellingen die helemaal geen verkorte opleidingen aanbieden, maar er zijn ook instellingen waar dat aantal rond de 10 uitkomt.

Figuur 3.5 Verkorte opleidingen in de sector Zorg & Welzijn

Verkorte opleidingen in de sectoren Sport en Landbouw

In de sectoren Sport en Landbouw komen nauwelijks verkorte opleidingen voor. De sector Sport kent ook maar 5 crebo's met bol-opleidingen op niveau 4. In 4 instellingen worden 6 verkorte opleidingen aangeboden. Een paar instellingen bieden 1 verkorte opleiding aan en in 2 andere instellingen gaat het om 2 verkorte opleidingen.

In de sector Landbouw zijn er 36 crebo's met bol-opleidingen op niveau 4 is 36. De sector telt, zo zagen we eerder, slechts 4 verkorte opleidingen. Daarvan worden er 3 aangeboden in een aoc en 1 in een roc. Het zijn allemaal opleidingen met een nominale duur van 3 jaar.

3.3 Toelatingseisen

Een overzicht van de eisen

Van de verkorte opleidingen is nagegaan of er specifieke toelatingseisen worden gesteld en zo ja welke. Als de toelating overeenkomt met die in de doorstroomregeling dan is er in feite geen sprake van een specifieke eis. In de doorstroomregeling staat vermeld dat vmbo-leerlingen met een diploma van de kaderberoepsgerichte leerweg, de gemengde leerweg of de theoretische leerweg recht op toelating hebben tot een mbo-opleiding op niveau 3 of 4. Bij niet-verwante doorstroom naar de sector E&H of Techniek geldt dat examens moet zijn gedaan in een verplicht sectorvak van de betreffende sector. De hierboven onderscheiden sectoren Horeca & Toerisme en ICT & Media vallen respectievelijk onder de sector E&H en Techniek zoals bedoeld in de doorstroomregeling. Veelal wordt het overgangsbewijs van havo 3 naar havo 4 gelijk gesteld aan het diploma van de theoretische leerweg. De toelatingsvoorwaarden die op de websites zijn gevonden zijn opgenomen in tabel 3.2. Het aantal opleidingen zoals vermeld in 3.2 is niet hetzelfde als het aantal verschillende crebonummers, maar is overeenkomstig het gebruik in paragraaf 3.2, geoperationaliseerd

als het aantal keer dat crebonummers voorkomen in verschillende instellingen. Als een crebonummer verkort wordt aangeboden op 10 verschillende instellingen, telt dat als 10 verkorte opleidingen.

Tabel 3.2 Toelatingsvoorwaarden bij verkorte opleidingen op niveau 4

<i>Toelatingsvoorwaarden</i>	<i>Aantal opleidingen</i>
1 Conform die in de doorstroomregeling	146
2 Eindexamencijfer, bijvoorbeeld (gemiddeld) hoger dan 7 voor bepaalde vakken	5
3 Diploma theoretische leerweg vmbo of hoger	3
4 Bewijs van overgang havo 3 naar 4	2
5 Uitgebreide intake, bijvoorbeeld assessment of motivatietest	7
6 Specifieke voorwaarden, bijvoorbeeld bijzonder talent in sport/dans/programmeren etc.	14
7 Havo-diploma of hoger	80
8 Bepaalde leeftijd, bijvoorbeeld boven de 18 of 21 jaar	6
9 Niets vermeld over toelatingsvoorwaarden	81

Aan de toelating tot 142 van de 344 opleidingen (42%) worden geen specifieke eisen of voorwaarden gesteld anders dan die in de doorstroomregeling zijn vermeld. Voor 10 opleidingen zijn de eisen iets aangescherpt (gemiddeld cijfer, of minimaal diploma van de theoretische leerweg of de overgang van havo 3 naar havo 4; voorwaarden 2 tot en met 4). Datzelfde geldt voor 21 andere opleidingen waarvoor naast de voorwaarden in de doorstroomregeling een of enkele specifieke eisen gelden (voorwaarden 5 en 6).

Toelating tot ruim de helft van de verkorte opleidingen is dus mogelijk voor leerlingen uit het vmbo of voor leerlingen met een overgangsbewijs van havo 3 naar havo 4.

Dat geldt niet voor opleidingen met toelatingseisen zoals genoemd onder de voorwaarden bij de voor de eisen 7 en 8 uit tabel 3.2. Voor 80 opleidingen is het havo-diploma nodig of is een bepaalde leeftijd vereist. Dat betekent een kwart van de verkorte opleidingen niet toegankelijk is voor vmbo'ers die aan de voorwaarden van de doorstroomregeling voldoen of het overgangsbewijs hebben van havo 3 naar 4, eventueel aangevuld met een extra eis. Van bijna een kwart van de verkorte opleidingen is niet duidelijk of er naast de eisen van de doorstroomregeling extra of juist heel andere toelatingseisen worden gesteld.

Toelatingseisen voor verkorte opleidingen met een bepaalde nominale duur

Verkorte opleidingen met een nominale duur van 1 jaar

Opleidingen die in 1 jaar kunnen worden afgerond komen, zoals we hierboven zagen, tamelijk weinig voor. Die opleidingen zijn niet toegankelijk voor vmbo'ers of leerlingen met een overgangsbewijs van havo 3 naar havo 4. In alle gevallen moet het havo-diploma (of vwo-diploma) zijn gehaald om toegelaten te worden. Deze verkorte opleidingen vinden we in de sector E&H van 3 instellingen.

Verkorte opleidingen met een nominale duur van 2 jaar

In totaal gaat het om 82 verkorte opleidingen met een nominale opleidingsduur van 2 jaar. Bij 16 van deze opleidingen zijn geen toelatingsvoorwaarden vermeld. Toegang tot 10 van

de 82 opleidingen is mogelijk als aan de doorstroomregeling wordt voldaan. Dat zien we alleen bij opleidingen in de sector E&H en in de sector Z&W.

Extra eisen bovenop de doorstroomregeling treffen we aan bij 22 opleidingen (diploma theoretische leerweg, bepaald gemiddeld cijfer, overgangsbewijs havo 3 naar havo 4 of andere specifieke eisen of een combinatie van die voorwaarden). Een groot deel van deze opleidingen (34) is alleen toegankelijk met een havo-diploma. Ook een combinatie van deze voorwaarden komt voor.

Verkorte opleidingen met een nominale duur van 3 jaar

Voor 251 verkorte opleidingen is de nominale opleidingsduur 3 jaar. Bij ongeveer een kwart ervan (64) zijn geen toelatingseisen vermeld.

Toelating tot de helft van deze opleidingen (124) is mogelijk als aan de voorwaarden van de doorstroomregeling wordt voldaan. Die opleidingen komen in 5 van de 7 onderscheiden sectoren (tabel 3.1) voor. De uitzonderingen zijn de sectoren Sport en Landbouw. Bij 29 worden bovenop de eisen van de doorstroomregeling aanvullende eisen gesteld en 34 van deze opleidingen zijn alleen toegankelijk voor leerlingen met een havodiploma.

4 De feitelijke opleidingsduur: enkele resultaten

In het kader van het onderzoek naar de doorstroomregeling wordt onder andere gekeken naar de studietijd die vmbo'ers nodig hebben om een diploma op een bepaald niveau te halen. In dat onderzoek wordt gebruik gemaakt van het onderwijsnummerbestand (door DUO beschikbaar gesteld). Voor het bepalen van de studieduur om het diploma op niveau 4 te halen, zijn analyses uitgevoerd op de data van vmbo'ers die in 2004 in de bol zijn ingestroomd. Van dat cohort zijn diplomagegevens over 5 jaar beschikbaar en gegevens over de inschrijving in het bekostigde onderwijs over 6 jaar (telling 1 oktober 2009). In dat zesde jaar na instroom volgde nog 26% van de leerlingen uit de basisberoepsgerichte leerweg een mbo-opleiding, 17% van de leerlingen uit de kaderberoepsgerichte leerweg en 11% van de leerlingen uit de gemengde en theoretische leerweg. Een deel van hen had de opleiding tijdelijk onderbroken (veelal terugkerende voortijdig schoolverlaters). De meeste leerlingen die in het zesde jaar nog een opleiding volgden, deden dat op niveau 3 of 4.

Evenals voor andere niveaus is voor niveau 4 nagegaan hoeveel leerlingen het diploma op niveau 4 hebben gehaald en in hoeveel schooljaren. Bij terugkeerders is het jaar (de jaren) dat geen opleiding is gevolgd niet meegerekend in de tijd om een diploma te halen. Naast die feitelijke studieduur is voor de leerlingen die in het zesde jaar nog een opleiding volgden een schatting van de studieduur gemaakt om het diploma te halen. Aangenomen is dat iedereen het diploma van het niveau waarop hij/zij een opleiding volgde ook in dat zesde jaar haalt. Enerzijds kan dat een lichte overschatting van de opleidingstijd opleveren, omdat niet iedereen het diploma zal halen, anderzijds kan het ook een lichte onderschatting betekenen als een deel van de leerlingen er nog langer dan 6 jaar doet over het halen van het diploma.

De gemiddelde opleidingsduur van alle vmbo'ers uit cohort 2004 die binnen 5 jaar het diploma op niveau 4 hebben gehaald is 3,9 schooljaren. Zo'n 1% van de gediplomeerden deed dat in 2 jaar, 28% in 3 jaar, 54% in 4 jaar en 17% in 5 jaar. Het gaat zowel om leerlingen die zijn ingestroomd op niveau 4 en zonder onderbreking hun opleiding hebben afgerond, om leerlingen die van opleidingsrichting zijn gewisseld (met vaak een jaar verlies/vertraging) alsook om zogenaamde stapelaars die op een lager niveau in het mbo zijn gestart. Ook de vooropleiding varieerde van basisberoepsgerichte leerweg tot theoretische leerweg, van wie de meesten met een vmbo-diploma, maar een deel ook niet. Met name relatief veel allochtone leerlingen uit de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg lukt het om (via stapelen) het diploma op niveau 4 te halen (en om zo door te stromen naar het hbo). Op het belang van die mogelijkheid voor die groep (lagere sociaaleconomische status) wijst de minister ook in het Actieplan.

Als we rekening houden met de leerlingen die nog in het zesde jaar een opleiding op niveau 4 volgden, dan komt de gemiddelde opleidingsduur uit op 4,2 schooljaren. De verdeling naar het aantal schooljaren waarin het diploma niveau 4 wordt gehaald ziet er dan als volgt uit: diploma niveau 4 in 2 jaar bijna 1%, in 3 jaar 24%, in 4 jaar 46%, in 5 jaar 18% en in 6 jaar 12%. Hoewel dat niet precies is na te gaan, mag worden aangenomen dat de leerlingen die het diploma in 2 of 3 jaar hebben gehaald over het algemeen leerlingen zijn die een niveau 4-opleiding hebben gevolgd die is geprogrammeerd met een nominale studieduur van 2 of 3 jaar (een verkorte opleiding).

Bijna 30% van de leerlingen uit cohort 2004 doet er dus 5 tot 6 jaar over om het diploma op niveau 4 te halen. De resultaten voor cohort 2004 gelden naar alle waarschijnlijkheid ook voor latere cohorten. Uit vergelijkingen op een aantal andere indicatoren voor studiesucces twee jaar na instroom (uitval, switchen en opstroom naar hoger niveau) is namelijk geen verschil gevonden tussen de cohorten 2004, 2005, 2006 en 2007.

Zoals aangegeven, zijn in de voorgaande berekening alle vmbo-leerlingen meegenomen die het diploma op niveau 4 hebben gehaald (of in het zesde jaar nog konden halen), inclusief de leerlingen die een verkorte opleiding (2 of 3 jaar) hebben gevolgd.

Een aparte berekening van de opleidingsduur is gemaakt voor leerlingen uit de theoretische leerweg met doorstroomrecht³ voor de gekozen opleiding (sector) die op niveau 4 zijn ingestroomd en in het mbo niet van opleidingsrichting (domein) zijn geswitcht. Deze leerlingen kost het gemiddeld 3,7 schooljaren om het diploma op niveau 4 te halen (3,8 als ook leerlingen uit het zesde jaar worden meegerekend). Een uitsplitsing naar sectoren met tussen haakjes de schatting laat wel verschillen zien: E&H 3,6 (3,7), Techniek 4,1 (4,2), Z&W 3,6 (3,7) en Landbouw 4,0 (4,1). Die gemiddelden weerspiegelen deels het aandeel aan verkorte opleidingen in de 4 sectoren. Zoals we hebben gezien komen de meeste verkorte opleidingen voor in de sector E&H, waar we ook de kortste gemiddelde feitelijke studieduur vinden.

De frequentieverdeling van het aantal jaren om het diploma niveau 4 te halen ziet er als volgt uit voor de leerlingen uit de theoretische leerweg: 1% van deze groep haalt het diploma niveau 4 in 2 jaar haalt, 34% in 3 jaar, 56% in 4 jaar en 9% in 5 jaar. Met de zesdejaars meegerekend komt het erop neer dat 13 à 14% van de leerlingen met de meest gunstige opleidingskenmerken 5 of 6 jaar nodig heeft om het diploma niveau 4 te halen. Ook in deze cijfers zijn de leerlingen uit verkorte opleidingen al opgenomen.

³ Doorstroomrecht betekent dat voldaan is aan de eisen in de doorstroomregeling voor plaatsing op niveau 4.